

Sexualitet, samtycke och relationer i samhällskunskapen

årskurs 4-6

Undervisande samhällskunskapslärares uppfattningar och berättelser om arbetet med kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer utifrån Lgr22

Atta Askaner och Alyssa Kipourou

Institutionen för ämnesdidaktik
Självständigt arbete 15 hp, grundnivå
Höstterminen 2023
Kurs: HV46SG
Ämne: Ämnesdidaktik
Handledare: Anne Lidén
Examinator: Kerstin Bragby
English title: Sexuality, consent and relationships in social studies grades 4-6

**Stockholms
universitet**

Sexualitet, samtycke och relationer i samhällskunskapen

årskurs 4-6

Undervisande samhällskunskapslärares uppfattningar och berättelser om arbetet med kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer utifrån Lgr22

Atta Askaner och Alyssa Kipourou

Sammanfattning

Hösten 2022 började den nya läroplanen Lgr22 implementeras i svenska skolan. Läroplanen har ett förändrat fokus på sexualundervisningen som nu utgår från begreppen sexualitet, samtycke och relationer. Syftet med denna studie är att se hur kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer uppfattas av SO-lärare för årskurs 4-6 och hur det kan appliceras i undervisningen i samhällskunskap.

I tidigare forskning var tidsbrist, vida beskrivningar från läroplaner och bristfällig kunskap orsaker till otillräcklig sexualundervisning. Vilket synliggjordes i denna forskningsstudies undersökningar i form av sex kvalitativa intervjuer med SO-lärare i årskurs 4-6 som handlade om deras uppfattningar och berättelser om arbetet med kunskapsområdet. Analysen av resultatet, som tillämpades ur ett fenomenografiskt perspektiv, visade att många lärare hade svårt att förstå och hinna med arbetet i samhällskunskapsundervisningen på grund av svårigheter med att tolka läroplanen, tidsbrist och egen kunskapsbrist. Lärarna ser dock positiva förändringar med Lgr22 då de har fått tydligare direktiv, mer relevanspassat innehåll samt att kunskapsområdet nu hanteras i alla ämnen. Lärarna uttrycker dock en saknad av fortbildning i kunskapsområdet för att kunna ge eleverna den bästa undervisningen.

Nyckelord: sexualitet, samtycke och relationer, sexualundervisning, läroplan, samhällskunskapsundervisning.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Syfte och frågeställningar	5
2. Bakgrund	5
2.1 Sexualundervisningen ur ett historiskt perspektiv	5
2.2 Skolans styrdokument 2022 (Lgr22)	7
2.3 Definition av begrepp	8
3. Tidigare forskning	8
3.1 Sexualundervisning i grundskolan	9
3.2 Aspekter som påverkar undervisningen	11
4. Teoretiska utgångspunkter	12
4.1 Fenomenografiskt perspektiv	12
4.2 Teoretiska begrepp som analytiska verktyg	13
5. Metod	14
5.1 Den kvalitativa forskningsmetoden	14
5.2 Intervjumetod och urval	15
5.3 Empiriinsamling	16
5.4 Analysstrategi för bearbetning av insamlat material	16
5.5 Forskningsetiska aspekter	17
5.6 Kvalitetskriterier	18
6. Resultat	19
6.1 Lärarnas bakgrund	19
6.2 Lärarnas upplevda arbete med kunskapsområdet i samhällskunskap	19
6.3 Vägledning från läroplanen, Lgr22	22
7. Analys	24
7.1 Noetiska och noematiska aspekter av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer	24
7.2 Variation av lärares tolkningar av och upplevda arbete med kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer	25
8. Diskussion och slutsatser	26
8.1 Lärarnas upplevelser av arbetet med kunskapsområdet i samhällskunskap	26
8.2 Metoddiskussion	28
8.3 Slutsats, implikationer för undervisningen och vidare forskning	30
Referenser	32
Bilaga 1	35
Bilaga 2	36

1. Inledning

År 2018 släppte den svenska statens skolinspektion en utredning de gjort på uppdrag av regeringen om svenska skolans sex- och samlevnadsundervisning (Skolinspektionen, 2018, s. 4). Granskningen visade att det var stor skillnad på undervisningen av sex- och samlevnad i olika skolor och mellan olika lärare. De kom fram till att kunskapsområdet inte tas upp regelbundet och att lärarnas kunskap om området var bristfällig (Skolinspektionen, 2018, s. 5).

Skolinspektionens undersökning visade också att det fanns en osäkerhet bland lärare kopplat till vem och vilka ämnen som skulle sköta den stora delen av undervisningen av sex och samlevnad. Förvirringen och oklarheten hos lärarna har varit en stor bidragande faktor till oregelbundenhet i undervisningen av kunskapsområdet i många skolor (Skolinspektionen, 2018, s. 6).

Efter granskningen valde regeringen att göra en förändring och i samband med detta släppa den nya läroplanen, *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2022*, som implementerades hösten 2022. I den nya läroplanen, Lgr22, finns sexualitet, samtycke och relationer med i varje ämne och med en tydligare förklaring om hur lärare ska undervisa om kunskapsområdet. Denna förändring gjorde även att lärarutbildningen förändrades och fick ett större fokus på sexualitet, samtycke och relationer (Norwald, 2022, s. 15).

Problematiken kring sexualundervisningen har varit aktuell under hela vår uppväxt. Vi är båda lärarstudenter och ser ett stort problem med att undervisningen av kunskapsområdet inte tas på allvar eller inte undervisas på rätt sätt på grund av oklarheter som många lärare upplever. Vi har ofta fått höra av vänner, kurskamrater och kollegor på arbetsplatsen, att undervisningen av kunskapsområdet inte är tillräcklig och ibland inte ens lärs ut. Detta är någonting som vi vill förändra så att våra framtida elever kan känna att de har fått kunskap om frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer.

Möjligtvis är förändringarna i Lgr22 något som kan hjälpa oss en bit på vägen att undervisa våra elever till att respektera och acceptera varandra. Frågan är bara hur väl det faktiskt fungerar i praktiken och om lärarna känner att de har fått verktyg som har positivt förändrat deras undervisning i kunskapsområdet.

I denna studie undersöks hur SO-lärare som undervisar samhällskunskap för årskurserna 4-6 tolkar sexualitet, samtycke och relationer i Lgr22.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med den här ämnesdidaktiska studien är att se hur kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer i den nya läroplanen Lgr22, uppfattas av SO-lärare för årskurs 4-6 och hur det kan appliceras i undervisningen i samhällskunskap. Detta kommer att undersökas genom sex lärarintervjuer och följande frågeställningar undersöks:

1. Hur tolkar och uppfattar SO-lärare för årskurs 4-6 Lgr22:s tillägg om sexualitet, samtycke och relationer?
2. Vad berättar SO-lärare för årskurs 4-6 om ämnesdidaktiska utmaningar kring det nya kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer och hur de hanterar dessa?
3. På vilka sätt kan den nya läroplanens tillägg om sexualitet, samtycke och relationer ha påverkat hur SO-lärare för årskurs 4-6 undervisar kunskapsområdet i samhällskunskap?

2. Bakgrund

I detta bakgrundskapitel ges en överblick av hur kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer har sett ut ur ett historiskt perspektiv och hur läroplanen har bidragit till undervisningen av området. Därefter presenteras definitioner av centrala begrepp.

2.1 Sexualundervisningen ur ett historiskt perspektiv

År 1933 bildades Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU) av sexualupplysaren Elise Ottesen Jensen. Detta blev startskottet till att sexualundervisningen blev obligatorisk år 1955 i den svenska skolan (Gunnarsson & Ceder, 2021, kapitel 4, s. 51). Sexualundervisningen har idag varit en del av den svenska skolan i närmare 70 år och har sett olika ut beroende på vilka frågor som varit viktiga under respektive läroplans samtid.

Utformandet av den allra första handledningen om detta kunskapsområde togs fram med hjälp av kyrkan. Detta återspeglas i uppmaningarna till avhållsamhet från sex innan äktenskap och en hel del moralpredikan (Gunnarsson & Ceder, 2021, kapitel 4, s. 53). Redan här kritiserade Elise Ottesen Jensen handledningen för dess riskfokus men det skulle dröja ända till 1977 innan sexualundervisningen fick en friare syn och handlade mer om samlevnad. År 1977 var homosexualitet inte klassad som en sjukdom längre, preventivmedel utvecklades och äktenskapet vägde inte med samma tyngd men heteroperspektivet var fortfarande mycket viktigt (Gunnarsson & Ceder, 2021, kapitel 4, s. 53-54).

Från att ha haft ett frihetsfokus på sex i undervisningen kom HIV under 80-talet och ledde till större preventionsfokus (Gunnarsson & Ceder, 2021, kapitel 4, s. 55). År 1994 kom en ny läroplan Lpo94 där sexualundervisningen fick en mindre roll (Skolverket, 2014, s. 8). I Lpo94 låg sex och samlevnad endast under rektorns ansvar vilket var en stor skillnad mot de tidigare tydliga lektionsplaneringarna och handledningarna. Istället skickades referensmaterial ut där fokus var samtal och känslor med eleverna (Gunnarsson & Ceder, 2021, kapitel 4, s. 56).

År 1999 gjordes en kvalitetsgranskning av 51 grundskolors sex- och samlevnadsundervisning. Denna granskning visade att det bara var fyra skolor som hade en välfungerande sexualundervisning. Hälften av de andra skolorna höll en god kvalitet på sexualundervisningen men kvalitén var inte densamma bland lärarna inom samma skola. Den andra halvan av de granskade skolorna använde sig av temadagar för ämnet istället för ämnesintegrering (Skolverket, 2014, s. 9).

Med läroplanen från 2011, Lgr11, fick likabehandlingsarbete, normkritik och individen stå i centrum för sexualundervisningen. Mycket stödmaterial fanns för lärare att tillgå för vägledning och för hur ämnet skulle kunna integreras (Gunnarsson & Ceder, 2021, kapitel 4, s. 57).

Det finns både likheter och skillnader i hur sexualundervisning i den svenska grundskolan har sett ut genom tiderna. Vissa delar, som förebyggandet av graviditeter och könssjukdomar, har inte förändrats, medan några delar, som kyrkans inflytande i undervisningen, har försvunnit, och andra delar, som t.ex. individernas olikheter, har fått en större plats (Gunnarsson & Ceder, 2021, kapitel 4, s. 58).

I tidigare studier som gjorts har lärare upplevt att det har varit svårt att veta hur sexualundervisningen ska gå till, eftersom läroplanerna inte har haft tydliga riktlinjer (Skolinspektionen, 2018, s. 6). I Lpo94 och Lgr11 står det under "Rektorns ansvar" att rektorer har ett särskilt ansvar över just "Sex och samlevnad". I samma stycke nämns även "trafik, droger, tobak" vilket gör att tyngden av ämnet inte är tydligt. I Lgr22 står kunskapsområdet som en egen punkt och är återkommande under alla ämnens kursbeskrivningar, där de även ska behandlas.

Idag tas innehållet i den svenska skolans läroplan fram med hjälp av Skolverket och Skolinspektionen men innehållet påverkas också av internationella organisationer som Europeiska unionen, Världshälsoorganisationen och Förenta nationerna. Även om det inte har skett stora förändringar sedan år 1955, har sexualundervisningen varit en avbildning av vår samtid (Skolverket, 2014, s. 7). Ett exempel på detta är att den nya samtyckeslagen avspeglas i namnet på området (Riksdagen motion 2020/21:3052. s. 3). Från att tidigare ha kallats "Sex och samlevnad" till att idag heta "Sexualitet, samtycke och relationer".

2.2 Skolans styrdokument 2022 (Lgr22)

I *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2022, Lgr22*, framgår det att eleverna ska ha fått kunskap "inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck" efter avslutad grundskola (Skolverket, 2022a, s. 13). Kraven innebär att eleverna under sin skolgång regelbundet ska stöta på frågor om detta för att lära sig den viktiga innebörden av begreppen och ett kritiskt förhållningssätt (Skolverket, 2022a, s. 8).

I kommentarmaterialet om kursplanen i samhällskunskap för årskurs 4-6 förekommer sexualitet endast en gång under kunskapsområdet "Individer och gemenskap", där syftet är att eleverna ska få möjligheten att se hur individer socialiseras i samspel med sin omgivning beroende på sexualitet, sociala roller och normer i olika sammanhang (Skolverket, 2022c, s. 24).

Relationer är ett begrepp som förekommer ett flertal gånger i kommentarmaterialet till samhällskunskapens kursplan för årskurs 4-6. Det står bland annat att eleverna "ska möta innehållet sociala roller och normer i olika sammanhang, till exempel inom familjen och i vänskapsrelationer" (Skolverket, 2022c, s. 12). Fokus på begreppet relationer i samhällskunskapen ligger till största del på att ge eleverna möjligheten att se hur samspel kan se ut i olika relationer och hur normer och sociala roller påverkar samspelet samt utveckla elevernas tankar om nära relationer (Skolverket, 2022a, s. 11-12).

Begreppet samtycke förekommer inte vid något tillfälle i SO-ämnena för årskurs 4-6 i Lgr22. Det är dock centralt i kapitlet "Skolans uppdrag och värdegrund" och ska genomsyra hela verksamheten. Samtyckesbegreppet lades till i den nya läroplanen Lgr22 med koppling till den nya samtyckeslagen om att all sexuell kontakt ska ske med samtycke från samtliga parter (Riksdagen motion 2020/21:3052. s. 3). I och med denna lagändring blir även Lgr22s tillägg om samtycke viktig att lära ut för unga elever.

I samhällskunskap är begreppsförståelsen och individen det centrala (Stymne, 2020, s. 216). Många frågor i ämnet kretsar kring elevernas egna föreställningar om världen och det de upplever. Eleverna ska lära sig att byta perspektiv från sitt eget till samhället och lära sig resonera och argumentera (Stymne, 2020, s. 209). En bra grund är att utgå ifrån begrepp från kunskapsområdet som eleverna kan göra tankekartor, diskutera och resonera kring (Stymne, 2020, s. 219). Detta kan sedan kopplas till exempelvis nyheter som håller en relevans till kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer och som eleverna kan analysera utifrån orsak, händelse, konsekvens och möjliga åtgärder (Stymne, 2020, s. 226).

2.3 Definition av begrepp

Sexualitet, samtycke och relationer är studiens mest centrala begrepp. Dessa beskriver den sexualundervisning som ges i dagens svenska skolor enligt Lgr22 (Skolverket, 2022a). Begreppen berör och innefattar identitet, hälsa, jämställdhet, normer, sexualitet och relationer och ska förekomma ämnesöverskridande.

3. Tidigare forskning

I detta följande kapitel presenteras ett antal vetenskapliga artiklar där både kvalitativ och kvantitativ metod använts. Artiklarna som används är främst internationell forskning, detta på grund av den begränsade mängden av svensk forskning som finns om detta kunskapsområde. De länder som förekommer i valda forskningsstudier har utformat sina läroplaner med hjälp av flera internationella organ som Sveriges läroplan också är utformad efter bland annat världshälsoorganisationen och förenta nationerna vilket gör att innehållet följer samma riktlinjer som den svenska läroplanen. Den svenska läroplanen Lgr22 har bara funnits i cirka ett år, vilket gör att svensk forskning om kunskapsområdet inte kommit ut än. Detta beror också på att de nya beskrivningarna i Lgr22, kring att sexualundervisningen ska ske i samhällskunskap, inte funnits med tidigare. Syftet med den valda forskningen är att ge en generell bild av hur sexualundervisning fungerar utifrån lärares erfarenheter.

Forskning har tagits fram via sökmotorer på internet (ERIC, Google Scholar och Taylor & Francis) och genom att titta på vilken forskning liknande uppsatser har hänvisat till. I sökmotorerna användes sökorden "sexualitet, samtycke och relationer", "sexual education", "sexualundervisning". Samtliga artiklar har genomgått kvalitetsgranskning.

För att använda forskningsstudier som är relevanta för uppsatsens forskningsfrågor om dagens svenska skolors sexualundervisning har ingen forskning före år 2010 använts. Forskning har hållits främst till åldrarna 9-13 år för att vara relevant för denna undersökning som behandlar årskurs 4-6. Forskningen nedan kommer att presenteras tematiskt.

3.1 Sexualundervisning i grundskolan

I en forskningsstudie från Kanada tittade psykologen Jaqueline Cohen et al på hur kanadensiska lärare ser på undervisning i sexualkunskap. Studien gjordes 2012 genom en enkät där 294 lärares svar sammanställdes. Lärarna som deltog jobbade med åldrarna 5-11 år respektive 11-14 år. I resultatet kunde man se att viljan att lära ut sexualkunskap påverkades mycket av lärarnas erfarenhet, kunskap och egna åsikter.

I Cohens studie framgick att majoriteten av lärarna kände att de inte hade tillräckligt med kunskap i området sexualkunskap trots att en tredjedel hade uppgett att de utbildats i sexualkunskap (Cohen et al., 2012, s. 311). Det framgick även att läroplanen, som fanns som en utgångspunkt, inte heller sågs som tillräcklig av de deltagande lärarna. För att uppnå målen med läroplanen ansåg Yarber och McCabe 1981; Helleve et al. 2009 se Cohen et al, (2012) att lärarna behövde få mer inriktad utbildning om sexualkunskap för att nå dessa mål (s. 311). Cohen et al (2012) kunde vidare se att utbildning, erfarenhet, kunskap och lärarnas egna åsikter spelade en stor roll i hur säkra de kände sig i att undervisa om kunskapsområdet (s. 311).

I en nyzeeländsk studie som Cohen et al (2012) nämner var den viktigaste faktorn för en bra undervisning i kunskapsområdet att lärare fick rätt utbildning för att kunna lära ut sexualkunskap (Allen, 2009, s. 311). Cohens egen studie visade även att nyexaminerade lärare ofta kände sig mer bekväma med och villiga att undervisa om sexualkunskap än lärare som varit verksamma under en längre tid. Detta kan grunda sig i att de själva har fått en bredare sexualkunskapsundervisning under sin skoltid (Cohen et al., 2012, s. 312). En del lärare uppgav också att de känner sig osäkra att lära ut om sexualkunskap då de tror att många föräldrar inte uppskattar att deras barn får sexualundervisning i skolan (Cohen et al., 2012, s. 312). Undersökningar visar dock motsatsen och de flesta föräldrar till unga elever är positiva (McKay, Pietrusiak, and Holowaty 1998; Weaver et al. 2002; Eisenberg et al. 2008; Macbeth, Weerakoon, and Sithartan 2009; Mkumbo and Ingham 2010 se Cohen et al., 2012, s. 312).

Forskaren Bernadette Duffy et al forskade kring varför australienska lärare i regionen Victoria valde att lämna över sexualundervisningen till externa parter år 2013. Detta undersöktes genom en enkät där

29 lärare för årskurserna 5-6 (åldrarna 10-12) fick svara på frågor om detta. Resultatet av undersökningen visade att lärarna ansåg att de behövde få mer kunskap i ämnet och att det fanns delar av sexualundervisningen de inte kände sig bekväma att undervisa om.

I Duffy's forskningsstudie som gjordes i Australien hittades liknande tankar som Cohen om kunskapsbrist hos lärare inom sexualkunskap. 95% av lärarna ansåg att delar av sexualundervisningen var mycket viktig att lära ut men att de inte kände sig trygga i att undervisa om respektive del. På grund av detta kände en större andel av dem att de behöver mer stöd för att kunna lära ut på ett bättre sätt (Duffy et al., 2013, 194). Tidsbrist var också en stor bidragande faktor till att undervisningen inte prioriterades. Många lärare förlitade sig därför på informativa CD-skivor, broschyrer eller böcker som handlade om kunskapsområdet (Duffy et al., 2013, s. 198). En stor andel lärare ansåg till och med att det vore bättre om någon från en hälso-och sjukvårdsorganisation höll i undervisningen av området då de själva redan hade mycket annat att göra (Goldman, 2010, Duffy et al., 2013, s. 199).

Forskaren Ruth Walker et al har i sin vetenskapliga artikel från 2020 använt sig av tidigare kvalitativa data som handlar om lärares erfarenheter kring deras undervisning om sexualkunskap. Deras sökning av data gjordes genom att titta på engelskspråkiga studier om detta område mellan 2010-2020 från bl.a. Japan, USA och Storbritannien. Utifrån detta gick det att se att många lärare inte anser sig ha den kunskap som krävs för att undervisa om sexualkunskap och att vad de lär ut varierar.

För att sexualundervisningen ska fungera måste lärarna känna sig säkra på den kunskap som de ska lära ut. Precis som Cohen et al och Duffy et al såg de att många lärare hade kunskapsbrist inom detta område vilket i sin tur lett till att sexualundervisningen inte har hållit samma kvalitet (Mitchell et al. 2011 se Walker et al., 2021, s. 628). I studien menar Walker att denna skillnad går att se på såväl global som nationell nivå. Skolor i samma länder följer samma läroplaner men lyckas ändå inte att hålla samma mått (Walker et al., 2021, s. 628). Detta i sin tur leder till att många unga vuxna inte erfarit den kunskap de behöver när de avslutat sin skolgång.

Så sent som år 2016 visade studier att sexualundervisningen som många skolor lärde ut inte var tillräcklig. Resultatet visade att eleverna istället lärde sig mer genom internet, vänner och föräldrar (Salam et al., 2016 se Walker et al., 2021, s. 628). Trots den stora kritik som skolans undervisning av sexualkunskap har fått, anser många elever att undervisningen av kunskapsområdet i skolan fortfarande är viktig (Pound, Langford, and Campbell 2016; Fisher et al. 2019; Walker, Drakeley, and Boyle 2020 se Walker et al., 2021, s. 628). Begreppet sexualitets begränsade utrymme i undervisningen visade sig ha en grund i lärarnas knappa utbildning om kunskapsområdet (Walker et al., 2021, s. 637-638). Lärarnas osäkerhet i kunskapsområdet handlar även om tidsbrist. En kombination av sämre utbildning i området, få resurser och rektorernas prioriteringar resulterade i att

undervisningen inte höll den kvalitet som behövs (Smith et al. 2013; Foley 2015; Hulme Chambers et al. 2017 se Walker et al., 2021, s. 638). För att lärare skulle öka sin kunskap om kunskapsområdet var det ofta upp till de själva att hitta kurser för att utveckla sin kompetens, vilket de kände att de inte hade tid för (Walker et al., 2021, s. 639).

3.2 Aspekter som påverkar undervisningen

I en svensk forskningsstudie från 2020 undersökte samhällsvetenskapsforskaren Brian Unis et al (2021) främjandet av sexualitet bland unga och hur svenska skolor samarbetade med andra professionella instanser inom området. Studien omfattade kvalitativa gruppintervjuer där deltagarna bestod av 24 lärare, skolsköterskor, barnmorskor och kuratorer samt en sjuksköterska. Resultatet visade att deras relationer med eleverna, utöver deras egen kompetens, spelade en stor roll för hur bra undervisningen var. I studien gick det även att tyda att ovannämnda instanser behöver jobba tillsammans för att få så högkvalitativ undervisning som möjligt.

För att ge de bästa förutsättningarna i sexualundervisningen är det viktigt att läraren har skapat trygga relationer till sina elever där eleverna känner sig bekväma i lärandemiljön, menar Unis et al i sin artikel (2012, s. 413). Det är också viktigt att lärarna förstår vad som är relevant för dagens ungdomar för att de unga ska känna att innehållet i kunskapsområdet är tilltalande. Samtidigt är det viktigt att undervisningen hålls på en nivå som passar för klassen och årskursen. Många lärare upplever dagens ungdomar som mer öppna och de unga behöver därför få ett större utrymme för diskussion. Detta kräver engagemang från lärarna där de behöver ta samtal där frågor inte alltid har ett enkelt svar utan behöver breddas och utvecklas (Unis et al., 2021, s. 414). Skolan är en av de viktigaste platserna för unga att få ta del av sexualundervisningen. Där ska de även få möjligheten att ställa frågor eller dela med sig av sina tankar om det (Unis et al., 2021, s. 416).

För att undervisa om detta på ett bra sätt behövs mycket tid men många rektorer väljer att inte prioritera detta. Området är komplext vilket innebär att mer tid och ämnesintegrering måste finnas med för att täcka alla elevers behov (Unis et al., 2021, s. 418). Det diskuteras även vilka skillnader dagens ungdomar utsätts för såsom press med att skicka nakenbilder via nätet och grooming via internet. Där spelar skolan en stor roll i att utbilda unga om vilka risker som finns och hur man kan hantera dessa (Unis et al., 2021, s. 420).

I den tidigare forskningen går det att se att många lärare inte känner sig säkra på sina kunskaper i sexualkunskap och att många undviker att undervisa om vissa delar. I denna typ av undervisning är det viktigt att känna sig bekväm för att kunna undervisa om allt det innebär och skapa relationer till sina

elever. Det går även att se att faktorer som tidsbrist, föräldrar och prioriteringar påverkar hur väl undervisningen utförs.

En slutsats som kan dras är att läroplanerna som det refereras till i de olika forskningsstudierna inte ger det stöd som behövs utan ofta kan fortbildning eller läromedel vara nödvändiga för att uppnå det läranderesultat i undervisningen. Denna uppsats undersöker därför hur den svenska undervisningen kan ha påverkats av tilläggen om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer, i den svenska läroplanen Lgr22 eller om liknande problem fortfarande kvarstår.

4. Teoretiska utgångspunkter

I detta arbete tillämpas ett fenomenografiskt perspektiv i analysen av resultatet. Fokuseret ligger på lärarnas varierade erfarenheter och uppfattningar av att undervisa om sexualitet, samtycke och relationer i samhällskunskapsämnet årskurs 4-6 efter, *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2022*. Det fenomenografiska perspektivet och begreppen noematiska och noetiska aspekter har, i denna uppsats, förenklats på grund av teorins/begreppens komplexitet och filosofiska tolkningsaspekter.

4.1 Fenomenografiskt perspektiv

Det fenomenografiska perspektivet strävar efter att förstå hur människor uppfattar och förstår olika fenomen i sin omgivning. Inom fenomenografien ligger fokus på att identifiera och beskriva variationen i människors uppfattningar snarare än att bara räkna antalet människor med en viss åsikt. Detta görs genom att fånga information om kvalitativa likheter och skillnader i hur människor uppfattar och förstår ett fenomen (Kihlström, 2016, s. 157-158).

Det teoretiska perspektivet är särskilt relevant inom området lärande och undervisning för att det sätter fokus på hur människors förståelse utvecklas över tid och hur olika undervisningsmetoder kan påverka detta (Svensson 1984 se Larsson, 2011, s. 12). Detta stärker även det fenomenografiska perspektivets relevans för denna forskningsstudie eftersom forskningsfrågorna undersöker hur undervisande SO-lärare för årskurs 4-6 uppfattar och tolkar kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer utifrån det som står i *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2022*, och inte det som faktiskt står i läroplanen (Svensson 1984 se Larsson, 2011, s. 31).

Perspektivet ger oss dessutom möjligheten att utforska och förstå variationen i hur SO-lärare för årskurs 4-6, som undervisar samhällskunskap, uppfattar och tolkar den nya läroplanen och kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

4.2 Teoretiska begrepp som analytiska verktyg

Uppfattningar handlar inom det fenomenografiska perspektivet om “*människors sätt att uppfatta sin omvärld*” (Larsson, 2011, s.12). Grundtanken är att olika människor uppfattar världen olika (Larsson, 2011, s. 13). Uppfattningar kan också handla om centrala fenomen som inläring eller erfarenheter kopplade till lärarens yrkesroll (Larsson, 2011, s. 26). En persons uppfattning handlar inte heller om vad hen betonar utan det som hen upplever och anser är självklart (Larsson, 2011, s. 21). Lärare kan tolka och uppfatta saker olika beroende på erfarenheter och världsuppfattning (Dahlgren & Johansson, 2019, s. 179).

Variation beskrivs av Marton & Svensson (1978) som “*beskriva skilda sätt att föreställa sig något - variationen i kvalitativt skilda uppfattningar av ett fenomen*” (Larsson, 2011, s. 31). Kärnan i variation går ut på att jämföra de olika svaren för att hitta likheter och skillnader.

I den fenomenografiska ramen kan man utgå från Husserls noematiska och noetiska distinktioner för att få en djupare förståelse för samspelet mellan lärarnas kunskap, tolkningar och reflektioner och deras upplevelser av sin undervisning. De noetiska- och noematiska aspekterna handlar om förståelsen för det övergripande innehållet och strukturen respektive den upplevda verkligheten av de objekt/fenomen som är i fokus (Ruin, 2020, s. 53). I denna studie handlar de noetiska aspekterna av lärarnas arbete med kunskapsområdet, sexualitet, samtycke och relationer, om vilka tolkningar som vissa lärare gör utifrån beskrivningarna i Lgr22. De noematiska aspekterna handlar om hur samma lärare upplever att de förhåller sig till Lgr22:s beskrivningar av kunskapsområdet i sin samhällskunskapsundervisning. De noematiska aspekterna inkluderar *vad* och *hur* de undervisar, och personliga förhållningssätt till kunskapsområdet (Ruin H., 2020, s. 62).

Genom att använda Husserls noematiska och noetiska distinktioner som tillvägagångssätt kan lärarnas förståelse och erfarenheter av ämnet kopplas till den verkliga undervisningssituationen och hur kunskapsområdet implementeras enligt Lgr22 (Kroksmark, 2007, s. 39).

5. Metod

Den ämnesdidaktiska forskningen utgår från en kvalitativ metod som undersöker hur undervisande SO-lärare för årskurs 4-6 uppfattar och tolkar kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer utifrån, *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2022*. Genom att fokusera på kvalitativa skillnader och utveckla beskrivande kategorier av förståelse kan vi få en djupare förståelse för hur SO-lärarna uppfattar, tolkar och undervisar kunskapsområdet (FERENCE M., 1981, s. 177).

Vi har valt att intervjua sex SO-lärare som undervisar samhällskunskap för årskurs 4-6. För att få ett mer nyanserat resultat har intervjuer med SO-lärare skett i tre olika skolor, både friskolor och kommunala skolor. I kapitlet redogörs för valet av forskningsmetod, hur studien har genomförts och valda analysmetoder.

5.1 Den kvalitativa forskningsmetoden

Denna studie använder sig av en kvalitativ metod. En kvalitativ metod fokuserar på att förstå och tolka komplexa fenomen genom att samla in icke-mätbara data såsom transkriberade intervjuer. På så sätt kan olika perspektiv och upplevelser utforskas (Stukát, 2014, s. 34). Fokus för den kvalitativa analysen av insamlad information är ofta att identifiera mönster, teman och nyanser för att generera rikare insikter om det studerade fenomenet (Fejes & Thornberg, 2019, s. 287).

Denna ämnesdidaktiska studie handlar om hur lärare i svenska skolor uppfattar sexualitet, samtycke och relationer utifrån *Lgr22*, och hur de anser att förändringarna i läroplanen har påverkat deras undervisning. Kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer i *Lgr22*, har många nyanser och individuella perspektiv. Detta förutsätter en forskningsmetod som kan bidra till att förstå lärarnas uppfattningar av läroplanen och de komplexa aspekterna av deras tidigare uppfattningar och erfarenheter av kunskapsområdet. En kvalitativ forskningsmetod ger oss möjligheten att utforska området på djupet och se de olika aspekterna av lärarnas uppfattningar om läroplanen (Stukát, 2014, s. 35).

Kvalitativ forskning är dessutom flexibel då den ger forskaren möjlighet att anpassa sina metoder och frågeställningar under forskningsprocessen (Stukát, 2014, s. 36). Interaktionen mellan forskarna och deltagarna möjliggör även anpassningar av intervjufrågor som kan fördjupa forskningsfrågorna och förståelsen av lärarnas uppfattningar (Kihlström, 2016, s. 165) (Larsen, 2018, s. 46). Metodens flexibilitet och det stora utrymme som följdfrågorna i en kvalitativ undersökning ger gör att det blir

extra viktigt att ha en tydlig struktur på intervjun. Utan en tydlig struktur på intervjun finns en större risk för att forskningsfrågorna inte besvaras (Larsen, 2018 s. 83). För att lärarna skulle hålla sig inom ramen av forskningsområdet fick de därför en kopia på uppsatsens forskningsfrågor.

Den kvalitativa metoden synliggör också möjliga förändringar av lärarens undervisning om kunskapsområdet i samhällskunskap, i samspel med Lgr22 och hur detta i sin tur kan ha påverkat undervisningen (Rennstam & Wästerfors, 2015, s. 17).

5.2 Intervjumetod och urval

Vi hade ursprungligen valt att intervjua åtta SO-lärare som undervisar för årskurs 4-6 i svenska skolor för att öka resultatets trovärdighet (Ahrne & Eriksson-Zetterquist, 2015). Undersökningsperioden för denna forskningsstudie inföll under höstterminens senare del då många lärare var mycket upptagna av betygsättning vilket ledde till att bara sex stycken kunde delta. Ahrne och Eriksson-Zetterquist (2015) menar emellertid att redan när man intervjuar sex till åtta personer får man större förståelse och bättre perspektiv kring ett fenomen jämfört med intervjuer av färre personer.

För att fånga en bredare bild av skolmiljön intervjuas både lärare från den kommunala och privata sektorn, där fyra av lärarna jobbar i den privata sektorn och två i den kommunala. Urvalet av lärare kom från tidigare VFU-placeringar och arbetsplatser. Detta för att det kan finnas skillnader i resurser, undervisningsmetoder och kulturella aspekter som påverkar hur lärare i olika skolor närmar sig ämnet. Inkluderingen av båda typerna av sektorerna ger möjligheten till en större insikt i olika tillvägagångssätt och om dessa skolformer påverkar resultatet. Fejes och Thornberg (2019) menar att man går miste om ett bredare perspektiv och betydelsefulla svar när man inte har någon variation på deltagare (s. 279). SO-lärarna har även olika erfarenhetsnivåer inom yrket. Genom att inkludera både erfarna och nyare lärare ges en bredare förståelse för hur tolkningen av Lgr22 kan variera beroende på yrkeserfarenhet. Ett krav på de intervjuade lärarna var att de skulle ha jobbat med den tidigare läroplanen Lgr11.

Inkluderingen av dessa aspekter i urvalet skapar en mer översiktlig bild av hur lärare, i samhällskunskap för årskurs 4-6, tolkar och implementerar kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer i deras samhällskunskapsundervisning.

5.3 Empiriinsamling

Lärointervjuerna fördes på olika sätt, men med samma struktur. En av intervjuerna gjordes via mail, en via telefon och resterande på respektive lärares arbetsplats. Vi valde att intervjua majoriteten på deras arbetsplats eftersom Ahrne och Eriksson-Zetterquist (2015) skriver att intervjupersonens närhet till sin roll, arbetsmiljö och trygghet har en stor påverkan på resultatet (s. 45).

De enskilda intervjuerna gick till på likartat sätt trots de olika kommunikationsmedlen. Först fick intervjupersonerna information om arbetet och hur intervjuerna skulle gå till. Sedan skickades samtyckesblanketter (se bilaga 2) ut. Efter att samtycke lämnats fick de kort information om frågornas innehåll. Detta gjordes för att intervjupersonerna skulle förstå frågornas fokus på deras erfarenheter, tolkningar och synpunkter och inte på huruvida de är bra på sitt jobb eller inte (Ahrne & Eriksson-Zetterquist, 2015, s. 45).

Intervjuerna som var på lärarnas arbetsplatser och via telefon pågick i cirka 25 minuter. Intervjuerna spelades in med deltagarnas godkännande och svaren blev sedan dikterade in i en word-fil innan de transkriberades i efterhand för att hitta felaktigheter. Ledande frågor har undvikits under intervjuernas gång för att inte påverka utfallet av svaret eller få deltagaren på en annan bana (Larsson, 2011, s. 29). Läraren som hade intervjun via mail fick till skillnad från de andra lärarna svara på frågorna och skicka in dem när läraren hade tid. Detta tog ungefär en vecka.

5.4 Analysstrategi för bearbetning av insamlat material

Enligt det fenomenografiska perspektivet är det viktigt att fokus ligger på att förstå hur människor uppfattar och förstå ett problem. Eftersom det är SO-lärares olika sätt att tolka och förstå kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer utifrån Lgr22, har fokus på intervjun och analysen legat på detta.

Intervjuerna med lärarna har spelats in och sedan transkriberats för att underlätta analysen (Eriksson-Zetterquist, 2015). Materialet har noggrant analyserats för att identifiera likheter och skillnader i hur lärarna uttrycker sina tankar. Kodningen av det insamlade materialet påverkar enligt Bryman (2018) hur väl man kan besvara och uppnå forskningens frågeställningar och huvudsyfte (s. 170).

Rennstam och Wästerfors (2015) menar att man behöver bearbeta insamlat material i tre steg för att hitta gemensamma aspekter hos intervjupersoner: sortering, reducering och argumentation.

Det första steget är sortering, där delar man in det insamlade materialet i övergripande kategorier för att synliggöra de centrala aspekterna där lärarnas håller överens om eller skiljer sig åt i hur de tolkar eller arbetar med kunskapsområdet i samhällskunskapen och Lgr22. Det insamlade materialet delades därför upp i två kategorier, "Lärarnas arbete med kunskapsområdet i samhällskunskap" och "Vägledning från läroplanen Lgr22".

Reducering är det andra steget, syftet med reducering är att skapa en tydlig och ärlig representation av de intervjuade lärarnas tolkningar (Rennstam & Wästerfors, 2015, s. 209-211). Överflödigt transkriberat material som inte bidrar till att besvara frågeställningarna filtreras ut. Det är bland annat meningar och uttryck som "eeh" och "typ". Därefter valdes relevanta delar av intervjupersonernas berättelser ut och presenterades i resultatet.

I det sista steget i processen sker argumenteringen där det reducerade materialet från intervjuerna analyseras och jämförs med tidigare forskning och relevant litteratur. I en akademisk uppsats ska argumentation i slutsatsen och analysen kopplas till relevant litteratur för att undvika egna tolkningar som inte grundar sig i litteratur och tidigare forskning (Rennstam & Wästerfors, 2015, s. 232). Det reducerade materialet är uppdelat under underrubrikerna "Noetiska och noematiska aspekter av kunskapsområdet" och "Variation av lärares tolkningar av och upplevda arbete med kunskapsområdet" för att synliggöra olika aspekter inom fenomenografin (Ruin, 2020, s. 53).

5.5 Forskningsetiska aspekter

När intervjuerna har konstruerats och genomförts har vetenskapsrådets forskningsprinciper efterföljts. Dessa huvudkrav innebär informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet som sedan kan delas i ett antal regler som redogörs nedan (Vetenskapsrådet, 2002, s. 6).

I intervjutillfällena har betoningen legat på hur lärarens undervisning fungerar men utan att döma. I enlighet med forskningsprincipen att inte skada deltagarna eller inkräkta på deras privatliv har öppna frågor använts för att de intervjuade lärarna inte ska känna sig förhörda (Bryman, 2018, s. 172). Frågorna har haft fokus på helhetsperspektivet, dvs. inte bara på hur varje lärare utför sin undervisning, utan också förkunskaper, samarbete med ledning, m.m (se bilaga 1). Detta har lett till att lärarna förhoppningsvis öppnat upp sig.

En viktig punkt var att ha samtycke från alla deltagarna. Detta löstes genom att deltagaren innan sin intervju fick skriva på en samtyckesblankett med information om forskningsstudien, hur deras svar skulle användas och ett medgivande om deltagande (se bilaga 2). Tillvägagångssättet säkerställer att alla som deltog var villiga att göra detta och visste hur deras svar skulle användas (Bryman, 2018, s. 170-171). Av samma blankett framgick även forskningsprincipen tydligt att det gick bra att avbryta före, under eller efter intervjun. Ingen förklaring har krävts om ett nej inkommit.

Intervjupersonerna är även helt anonyma vilket står i samtyckesblanketten och följer forskningsetiska aspekten. På grund av anonymitet används ordet hen i uppsatsen för att inte kunna identifiera deltagarna. Deltagarnas kön är dessutom inte relevant för forskningsstudien. Intervjuerna spelades in för att kunna transkriberas på ett korrekt sätt. Detta gjorde det även lättare att fokusera på samtalet under intervjun. När denna uppsats är färdig och godkänd kommer allt intervjumaterial att raderas för att säkerställa att det inte används till något som det inte är tänkt för.

5.6 Kvalitetskriterier

När deltagarna i denna studie intervjuats har de alltid tillfrågats direkt om sin egen undervisning i samhällskunskap och inte hur andra lärare gör. Valet gjordes för att öka reliabiliteten i studien då deras upplevelser ligger till grunden för svaren (Bryman, 2018, s. 208). Alla frågorna är skrivna på ett öppet sätt där lärarna får beskriva det de upplevt fram till intervjun. Detta gör att svaren kan variera över tid och att en annan forskare kan få andra svar (Bryman, 2018, s. 465). Detta menar Bryman blir ett problem att som kvalitativ forskare förhålla sig till eftersom erfarenheter ändras över tid. För att visa på bredden bland lärare och deras olika erfarenheter har olika sektorer av skolor intervjuats för att överensstämma med flera uppfattningar (LeCompte & Goetz 1982 se Bryman, 2018, s. 467). För att öka studiens tillförlitlighet finns intervjufrågorna i en bilaga, där kan man se att frågorna inte är ledande (Guba & Lincoln 1995 se Bryman, 2018, s. 470).

Begreppet validitet handlar enligt Bryman om att en uppsats gör det den säger sig ska göra (LeCompte & Goetz 1982 se Bryman, 2018, s. 465). Detta har tydligt uppnåtts genom att intervjufrågorna baserats på uppsatsens syfte samt forskningsfrågor. För att testa relevansen prövades intervjufrågorna på en lärare innan de officiella intervjuerna för att öka reliabiliteten (Bryman, 2018, s. 208). Detta gav möjligheten till att frågorna kunde åtgärdas om de var svårt formulerade eller inte uppfattades korrekt.

Alla intervjuer spelades in för att transkriberas korrekt för att öka noggrannheten i resultatkapitlet. All den data som inkommit har båda författarna analyserat och sedan tillsammans sorterat och generaliserat så att en gemensam tolkning av svaren finns (LeCompte & Goetz 1982 se Bryman, 2018, s. 465).

6. Resultat

I detta kapitel presenteras resultatet tematiskt enligt rubriker nedan. Materialet analyseras sedan och jämförs med tidigare forskning om lärares tolkningar av tidigare läroplaner. Empirin besvarar forskningsfrågorna där resultaten illustreras med hjälp av citat för att tydligt visa lärarnas uppfattningar och reflektioner kring frågorna (Larsson, 2011, s. 39).

6.1 Lärarnas bakgrund

Samtliga lärare som har intervjuats har lärarlegitimation och är utbildade SO-lärare för att undervisa elever i årskurs 4-6.

Lärare	År som verksam lärare	Utbildning	Huvudman
1	23 år	Grundlärare åk 4-9 SO	Friskola
2	2,5 år	Grundlärare 4-6 SO	Friskola
3	27 år	Grundlärare 1-7 Sv, So & Eng	Kommunal skola
4	11 år	Grundlärare F-6 Sv, So, Ma, & Eng	Kommunal skola
5	1,5 år	Grundlärare 4-6, SO	Friskola
6	3 år	Grundlärare 4-6, SO	Friskola

6.2 Lärarnas upplevda arbete med kunskapsområdet i samhällskunskap

Vissa av deltagarna berättar att de känner att de inte har tid att jobba med kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer tematiskt i samhällskunskapen. De försöker få in undervisningen i kunskapsområdet övergripande utan att sätta allt för stort fokus på kunskapsområdet.

“Jag har inte tid att sätta undan en hel vecka där jag bara pratar om sexualitet, samtycke och relationer när det finns så mycket annat som man behöver ta upp som har en större betydelse för elevernas betyg.” (Lärare 2)

Lärarna berättar även att det som står i kunskapsområdet kan tolkas på så många olika sätt. Lärare 1 och 2 berättar att de därför försöker att jobba i samhällskunskapsundervisningen tillsammans med ett annat moment, till exempel lag och rätt, specifikt brottsbalken. I det tematiska arbetet med kunskapsområdet försöker de leta efter kopplingar mellan lagar och kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer i samhällskunskapen, istället för det som står i läroplanen Lgr22.

“När vi jobbar med lag och rätt brukar jag prata om brottsbalken och synen på våldtäkter, samtycke, samtyckeslagen, normer, sexuell läggning och relationer i stort.” (Lärare 2)

Ibland jobbar de intervjuade SO-lärarna med kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer ämnesintegrerat. Detta sker oftast till följd av en stor händelse som kan kopplas till kunskapsområdet och som eleverna har läst på nyheterna eller på sociala medier. Utmaningarna med undervisningen om aktuella händelser som berör kunskapsområdet är att kunskapsområdet är brett och att lärarna inte känner att de har tillräckligt med tid eller kunskap för att hålla diskussioner som rör kunskapsområdet. Lärare 1 berättar om ett tillfälle då många elever pratade om en känd figur och prisade hens åsikter. Lärarna på skolan ansåg att den kända figuren hade kvinnofientliga åsikter, skadlig syn på sexualitet, samtycke och hur relationer med en partner ska se ut, men när de tog upp det med deras arbetslag i SO kom de inte fram till någon lösning. Detta är någonting som lärare 6 känner igen sig i.

“Vi kom inte fram till någon lösning eftersom vi inte tyckte att vi hade tillräckligt med kunskap om kunskapsområdet eller tid att föra diskussioner om det i klassrummet.” (Lärare 1)

“Det finns mycket aktuellt som rör kunskapsområdet som jag vill ta upp med eleverna, men jag har varken tiden eller tillräckligt med kunskap. Jag har inte fått en utbildning som behandlar kunskapsområdet. Detta är då någonting jag behöver läsa om på min egen fritid.”
(Lärare 6)

Lärare 4 berättar även om liknande erfarenheter kopplat till dagens sociala medier. På skolan har det nyligen lyfts frågor kring “exposekonton”, dvs. konton där nakenbilder eller skvaller lagts ut och som läraren pratat med eleverna om. Lärare 4 berättar att hen i stort utgår mycket från elevernas vardag och det som händer runt om i världen när hen undervisar om kunskapsområdet. Läraren tar upp området löpande eftersom begreppen till kunskapsområdet hör till elevernas vardag, exempelvis samtycke och att krama någon mot dess vilja.

“Det är mycket som händer på nätet och man måste ha koll på det på ett helt annat sätt nu än förr.” (Lärare 4)

“Sexualitet, samtycke och relationer är ju sånt som dyker upp liksom löpande hela tiden. Man pratar om, problematiserar och diskuterar, så jag skulle inte säga att nu har vi klarat av könsroller och sexualitet utan det dyker ju upp liksom lite hela tiden.” (Lärare 4)

Lärare 1 berättar att det har varit svårt att få med kunskapsområdet i samhällskunskapsämnet eftersom hen inte känner att hen har tillräckligt mycket kunskap om området. Osäkerheten kring vad som ska undervisas och känslan av att ens egen kunskap inte räcker till är någonting som de intervjuade SO-lärarna har gemensamt. De berättar att de vida beskrivningarna av kunskapsområdet i läroplanen gör att planeringen av samhällskunskapsundervisningen blir krånglig. Lärare 5 som tog examen för tre terminer sedan, bedömer dock att det som står om kunskapsområdet nu är mer konkret än tidigare.

Lärarna som har svårt att tolka beskrivningarna av kunskapsområdet bemöter detta genom att använda sig av elevdiskussioner och samtal när de arbetar med kunskapsområdet där de låter elevernas åsikter ligga i fokus. De använder sig av material såsom filmer från UR med lärarhandledningar, material från Skolverkets hemsida och läroböcker som diskussionsunderlag för att eleverna lättare ska kunna leda samtalen.

“De får öva på att föra diskussioner, argumentera och uttrycka sig respektfullt, precis som de ska göra i samhällskunskapen. Min roll är att se till att samtalet håller sig inom ramen av kunskapsområdet.” (Lärare 2)

Nästan alla de intervjuade lärarna har gemensamt i att de upplever att eleverna och deras mognadsgrad är en stor faktor i vad som undervisas. Lärare 3 menar att många av eleverna i årskurs 6 är väldigt unga och jobbar därför främst ytligt kring kunskapsområdet. Detta har också lett till att främst begreppet relationer har behandlats. Elevgruppen sammansättning har även en stor påverkan på hur samtal förs beroende på om det är en pratsam eller tystlåten grupp. De upplever också att det kan vara svårt att låta alla elever komma till tals och samtidigt hålla klimatet i klassrummet tryggt och säkert för alla.

“Det finns elever som har extremt starka åsikter som de jättegärna uttrycker utan att tänka på hur det påverkar andra. Det är svårt för mig, som inte har fått någon utbildning i kunskapsområdet att veta hur jag ska möta elevernas argument.” (Lärare 1)

Lärare 5 delar dock inte den uppfattningen och säger att mognadsgraden inte spelar roll i det hen undervisar. Läraren fortsätter med att berätta att det inte är svårt att hålla klassrummet tryggt eftersom hen upplever att elever inte har hunnit bilda färdiga uppfattningar om sexualitet, samtycke och relationer. Läraren berättar att hen upplever att bristen på kunskap gör eleverna engagerade och

nyfikna vilket gör att det sällan blir konflikter i klassrummet. Läraren känner sig bekväm med att undervisa kunskapsområdet och anser att detta också kan vara en faktor till att hen känner sig säker i helklassdiskussioner om kunskapsområdet. Tryggheten i undervisningen av kunskapsområdet är någonting som de andra lärarna inte har gemensamt med lärare 5.

“Precis som man inte kan undvika att undervisa algebra för att en elev inte är duktig på matte, kan man inte undvika att undervisa om saker som nämns i kunskapsområdet för att någon är obekvämt, omogen eller inte gillar det.” (Lärare 5)

Lärarna känner ingen oro kring föräldrars inställningar till det som undervisas. Lärare 2 berättar även att föräldrar som kommer från en annan kulturell bakgrund ofta uttrycker tacksamhet för att ämnet undervisas i skolan då de slipper hålla dessa samtal hemma.

De flesta av de intervjuade SO-lärarna har inte fått någon fortbildning i kunskapsområdet eller någon stöttning av skolans ledning med hur de ska tolka tilläggen. Lärare 4 berättar dock att de, i skolan hen jobbar på, snabbt började gå igenom de nya kursplanerna, revidera planeringarna och sedan tidigt implementera de nya delarna. Elevhälsan höll även föreläsningar för lärarna på skolan för att öka lärarnas kunskaper om området kopplat till Lgr22. Lärare 4 anser att elevhälsans workshops och föreläsningar stärkte lärarnas kompetens i undervisningen av kunskapsområdet

6.3 Vägledning från läroplanen, Lgr22

Lärarna tolkar inte förändringarna i läroplanen om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer i samhällskunskapskapitlet som tillräckligt stora för att det ska ske en skillnad i undervisningen. De upplever att ändringarna i läroplanen fortfarande är ganska vaga och i resultat av detta är riktlinjerna fortfarande svåra att tyda. *“Hur ska jag veta om jag gör rätt tolkning av begreppen? Jag hade önskat att beskrivningarna var lite snävare.”* (Lärare 1)

“Mer stöd i vad undervisningen ska innehålla än hur den ska utformas.” (Lärare 3)

“Hade vägledningen [från Lgr22] varit tydligare hade ändringarna kunnat påverka min undervisning [av kunskapsområdet] och detta i sin tur hade kunnat påverka elevernas engagemang.” (Lärare 2)

Flera lärare anser ändå att förändringen var positiv. Lärare 1 bedömer att ändringarna av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer i samhällskunskapens kursplan engagerar eleverna mer än förr. Läraren berättar att elever alltid har velat prata mer om saker som berör

kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer, och att det därför inte är svårt att fånga elever på något sätt. "De är naturligt engagerade och man bör därför ta vara på deras engagemang" (Lärare 1).

"Kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer är närmre deras verklighet på något sätt än när jag började undervisa för tjugo år sedan. Det är kul att läroplanen har försökt möta elevernas behov och intresse och att eleverna får möjligheten att möta på kunskapsområdet mer naturligt i alla ämnen." (Lärare 1)

Lärare 3 anser att en skillnad i Lgr22 är att det fokus i tidigare läroplaner på det fysiska och fortplantning nu ändrats till samtal om relationer. Lärare 4 instämmer att mycket nytt fokus tillkommit på samtycke, könsroller och normer, detta i takt med att samhället har förändrats. Trots stödet som kunskapsrådets ramar ger, upplever de att det finns en stor utmaning i att tolka vad som ska läras ut mer precist.

"Om man tittar i centrala innehållet kan jag ju få en del liksom kring var jag ska hålla mig och sen så man kan ju komma ännu lite djupare om man går in i kommentarmaterialet. Samtidigt handlar ju också ganska mycket om att utgå från ålder och vad som dyker upp." (Lärare 4).

Många av lärarna delar uppfattningen att tillägget i läroplanen har gjort att fördelningen av ansvaret för undervisningen om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer inte längre vilar lika stort på SO-lärarna vilket har underlättat deras arbete med kunskapsområdet. De känner snarare att det är mer övergripande nu när det inte bara hör till SO-ämnet utan alla delar på ansvaret. Lärare 1 förklarar dock att en konsekvens av detta är att SO-lärare nu har släppt lite på ansvaret och andra ämneslärare har tagit större ansvar.

"Det är en lättnad att veta att ansvaret nu vilar på oss alla. När jag känner mig osäker på innehållet, kan jag trösta mig med att eleverna kanske får stöta på adekvat innehåll i ett annat ämne istället." (Lärare 2)

"Man kan ju tro att undervisningen ska ske i en större utsträckning och utvecklas på något sätt och ge eleverna mer kunskap efter tilläggen i läroplanen. Men jag tycker snarare att det har gått åt det andra hållet." (Lärare 1)

7. Analys

I detta kapitel analyseras resultatet först utifrån de noematiska och noetiska teoretiska aspekterna, som är grundläggande för det fenomenografiska perspektivet, och till sist utifrån variationen av lärarnas uppfattningar.

7.1 Noetiska och noematiska aspekter av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer

I denna studie framgår det att de intervjuade lärarna har uppfattat ändringarna i Lgr22 om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer som mer relevanta och bättre anpassade för eleverna. De uppfattar att kunskapsområdet är mer övergripande och täcker områden som engagerar eleverna mer. Fem av de intervjuade lärarna berättar dock att allt för vida beskrivningar av det som bör tas upp om kunskapsområdet i samhällskunskapen försvårar de noetiska aspekterna av arbetet med kunskapsområdet som i sin tur påverkar de noematiska aspekterna.

Lärarna har gemensamt att de bedömer att det är lättare att undervisa om kunskapsområdet när begreppen som tas upp i Lgr22 är kopplade till ett annat område inom SO-ämnet. På så sätt får de en ram för hur diskussionerna kring sexualitet, samtycke och relationer kan föras. I samhällskunskapen sker detta främst i arbeten med lag och rätt, till exempel när de arbetar med brottsbalken och dess syn på samtycke. Lärarna upplever dock att detta ofta inte är fallet i kunskapsområdets beskrivningar i samhällskunskap i Lgr22.

Samtliga lärare berättar att de ofta väljer elevfokuserade diskussioner när de arbetar med området och låter elevernas tankar leda samtalet. De uppmärksammar dock elevernas olika åsikter om kunskapsområdet och att lärarnas kunskapsbrister kan påverka hur väl man hanterar dessa konversationer samtidigt som man håller klassrummet tryggt för alla. Lärarna upplever även att dessa faktorer kan påverka de noematiska aspekterna av undervisningen, det vill säga innehållet i undervisningen. I intervjuerna följer man lärarnas reflektioner över sitt eget utbildningsbehov och önskan av mer stöd och fortbildning för att kunna hantera känsliga ämnen och genomföra meningsfulla diskussioner om kunskapsområdet i klassrummet.

Lärarna berättar även att de inte har haft tid att fördjupa sig i kunskapsområdet och att det också kan vara en faktor till att de uppfattar beskrivningarna som otydliga. Många av dem upplever att de skulle ha haft en större förståelse för det som står i Lgr22 om kunskapsområdet i samhällskunskap om de hade haft mer tid att läsa igenom ändringarna och samtala om dessa tillsammans med kollegor.

Utmaningen med att tolka kunskapsrådets olika begrepp, tidsbristen med att fördjupa sig i ämnet och avsaknad av fortbildning för många av lärarna, försvårar de noetiska aspekterna av deras arbete med kunskapsområdet. De noetiska aspekterna av lärarnas arbete med Lgr22 och hur de tolkar att ansvaret för undervisningen av kunskapsområdet ska fördelas, har påverkat de noematiska aspekterna av lärarnas arbete med kunskapsområdet. Även om tilläggen i Lgr22 har underlättat lärarnas arbete med att tolka beskrivningarna av kunskapsområdet, uttrycker vissa lärare en önskan om tydligare riktlinjer för undervisningen i kunskapsområdet.

7.2 Variation av lärares tolkningar av och upplevda arbete med kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer

I resultatet går det att urskilja flera olika uppfattningar som varierar mellan samhällskunskapslärare för årskurs 4-6. Ett exempel är hur lärarna väljer att undervisa om kunskapsområdet, tematiskt eller ämnesintegrerat. En lärare menar att hens uppfattning av hur ämnet ska läras ut påverkas av tidsbristen vilket gör att mindre tid kan läggas på ämnet specifikt. Detta är en varierad uppfattning till skillnad från två av lärarna som menar att de undervisar främst ämnesöverskridande eftersom området är stort och uppkommer hela tiden via nyheter och internet. Denna variation i svar kan bero på att de två andra lärarna haft sin lärarlegitimation kortare och därför fått en annan utbildning kopplad till internet vilket integreras på ett annat sätt i deras undervisning.

En annan skillnad av uppfattningar som framgår av resultatet är att den nyexaminerade läraren anser att informationen i Lgr22 är konkret. Detta är något de andra deltagarna inte håller med om och menar att deras uppfattning är att kursplanen är väldigt bred och i vissa fall svårtolkad för att kunna transformera från läroplan till undervisning. Detta är en variation i svaren som även återkommer vid flertalet tillfällen där den nyexaminerade läraren inte håller med övriga med längre erfarenhet. Här går det att dra slutsatsen att en nyare utbildning kan ha gett en mer heltäckande bild av läraryrket.

En annan situation där den nyexaminerade läraren har varierande uppfattningar är gällande tryggheten i klassrummet när känsliga frågor om kunskapsområdet förs. Här menar övriga lärare att elever ibland säger saker som omedvetet kan skada någon och Lärare 1 menar även att med den lägre kompetens inom kunskapsområdet hen anser sig ha är det svårt att låta alla tala fritt. Lärare 5 är av en annan

uppfattning och säger att bristen på elevernas kunskap på grund av deras unga ålder gör att det sällan blir problem. Det är möjligt att hen fått tydligare didaktiska verktyg från den nyare utbildning vilket lett till att hen kan hantera gruppen på ett annat sätt, att hen känner sig mer bekväm med elevgruppen, har ett större intresse för innehållet i kunskapsområdet och därför känner sig mer bekväm med undervisningen av kunskapsområdet.

En likhet som går att se bland lärarna är didaktiska val när undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer ska ske, de alla menar att diskussion är ett bra verktyg i detta undervisningssammanhang för att låta elevernas tankar komma till tal. Lärarna använder också undervisningsfilmer eller texter för att skapa engagemang och diskussioner bland sina elever. Likheten blir intressant ur den aspekten att alla har olika erfarenhet av läraryrket men väljer en liknande undervisningsmetod.

8. Diskussion och slutsatser

I diskussionen nedan diskuteras och relateras studiens metod och resultat till tidigare forskning och studiens forskningsfrågor.

8.1 Lärarnas upplevelser av arbetet med kunskapsområdet i samhällskunskap

I forskning av Ruth Walker et al (2020) såg hon att många av lärarna valde att inte ta upp begreppet sexualitet i sin undervisning. Detta är något som visas i intervjuerna där Lärare 3 menar att eleverna fortfarande är unga och behandlar utifrån det främst begreppet relationer. Lärare 2 tar i undervisningen upp de begrepp som hen känner är relevant för aktuellt tema. Detta kan också jämföras med Jacqueline Cohen et al (2012) som menar att lärarnas egna åsikter också spelar en stor roll i valet av undervisningsmoment. Enligt Lgr22 ska hela kunskapsområdets tre begrepp nämnas i alla ämnen även om de inte specifikt benämns i den kursplanen.

Precis som Lgr22 menar forskaren Brian Unis et al att ämnesintegrering ska förekomma för att kunna täcka alla elevers behov och hålla undervisningen relevant och tilltalande för eleverna. Närheten till ämnet är avgörande för att ungdomar ska vilja engagera sig i undervisningen. Detta försöker många av

de intervjuade lärarna att göra genom att bland annat hålla sig uppdaterade via internet och sociala medier och integrera aktuella händelser till sin samhällskunskapsundervisning.

Unis et al menar att ungdomarna idag utsätts för andra faror som att skicka nakenbilder eller grooming och behöver få undervisning om detta. Lärare 4 berättar till exempel att hen valde att prata om ett "exposekonto", som hade skvaller och lättklädda bilder på hens elever, i sin samhällskunskapsundervisning. Walker et al menar att elever som inte får tillräcklig kunskap i skolans sexualundervisning vänder sig till olika källor på internet och sociala medier för att få kunskap om ämnet. Detta lyfter Lärare 1 när hen berättar om kvinnofientliga profilers fortsatta påverkan på elevernas syn på sexualitet, relationer och samtycke. Läraren menar, precis som Waker et al, att stora profiler som har skadlig syn på kunskapsområdet inte skulle få lika stort inflytande på elever och unga om de stötte på innehållet i utbildning från skolan.

I forskningen från Duffy, Walker och Cohen var okunskap och osäkerhet i undervisningen av sexualkunskap vanligt och genomgående. Detta stämmer även överens med intervjudeltagarnas utsagor i denna forskningsstudie. Flera av de intervjuade lärarna använder sig av diskussioner med filmer som underlag för att låta eleverna leda diskussionen när de känner sig osäkra. Detta menar Duffy är vanligt eftersom lärare ofta tar stöd av annat material för att de tycker deras kompetens inte räcker till. Lärare 1 berättar även att hen söker stöd hos kollegor för hjälp med kunskapsområdet.

Lärare 5, som är relativt nyexaminerad, berättar dock att hen känner sig säker i undervisningen av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Detta stämmer överens med Cohen et al studie som visar att nyexaminerade ofta känner sig mer bekväma med att undervisa om ämnen som tas upp i kunskapsområdet, än lärare som har varit verksamma under en längre tid, vilket kan bero på lärarnas öppenhet till ämnet och kontakt med ämnet under utbildningen.

Unis et al betonar vikten av diskussioner och utrymmet de får, vilket de intervjuade lärarna ger i den mån som går. Enligt Skolverket är detta ett bra verktyg att använda sig av för att engagera eleverna. Stymne menar även att diskussioner ger eleverna möjligheten att resonera och analysera kring ämnet. Mycket av detta ämne kantas fortfarande av en tidsbrist som flera av forskarna och de intervjuade påtalade. Lärare 1 berättar att tematisk undervisning av kunskapsområdet ersätts med mer övergripande undervisning av kunskapsområdet på grund av tidsbrist.

Brian Unis et al lägger i sin forskning stor vikt på lärarnas ansvar för skapandet av en trygg lärandemiljö där eleverna kan prata om ämnen som tas upp i kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Detta är någonting som enligt Unis ger de bästa förutsättningarna för en god

sexualundervisning och någonting som de intervjuade lärarna känner att de saknar. Lärarna berättar att det är en stor utmaning att skapa en trygg lärandemiljö samtidigt som alla elever får möjligheten att komma till tals i arbetet med kunskapsområdet, vilket påverkar innehållet i undervisningen av kunskapsområdet. Lärare 5 menar dock att elevernas unga ålder och okunskap underlättar hanteringen av problematiska och kränkande kommentarer.

I forskningsstudien som Cohen et al genomförde framgick det att föräldrar till elever ofta har en positiv inställning till sexualundervisningen och att de även vill att undervisningen ska påbörjas i en tidigare ålder. Flera av lärarna i Cohens studie hade dock uppfattningen att föräldrar var kritiska till sexualundervisning. Denna missuppfattning delade inte intervjupersonerna i denna studie eftersom de inte såg föräldrar som ett hinder. Lärare 2 upplever att hen endast har bemötts positivt av föräldrar när hen har undervisat om saker som hör till kunskapsområdet, vilket stämmer överens med resultaten från Cohens forskningsstudie.

Det har gått mer än ett år sedan Lgr22 implementerades i skolan och de intervjuade lärarna uppfattar fortfarande beskrivningarna av kunskapsområdet i kursplanen för samhällskunskap som väldigt breda och krångliga. Cohen et al nämner även problematiken med läroplanens otillräckliga beskrivningar och hur det påverkar lärarnas beskrivning. Vissa av lärarna känner sig osäkra kring sin undervisning av kunskapsområdet i förhållande till läroplanens beskrivningar och ifrågasätter ofta om de har uppfattat dem på rätt sätt. Lärare 2 tröstar sig med att delar hen missar i sin undervisning av kunskapsområdet kanske tas upp i ett annat ämne. Lärarna uttrycker, precis som Unis et al menar i sin forskning, att de behöver mer tid för att veta hur de ska täcka alla elevers behov och kunna integrera kunskapsområdet i sin samhällskunskapsundervisning på ett bättre sätt.

I denna undersökning hade endast Lärare 4 fått fortbildning i och stöd kopplat till det nya kunskapsområdet. Det allra viktigaste Cohen et al såg i sin forskning som påverkade undervisningen av sexualkunskap positivt var att lärare hade fått en ordentlig utbildning i området. Lärarna som deltog i Duffys et al undersökning menade också själva att de önskade ett mer stöd för att lära ut, vilket lärarna i denna forskningsstudie höll med om.

8.2 Metoddiskussion

Valet av den kvalitativa forskningsmetoden grundade sig i att skapa ett större utrymme för följdfrågor och fördjupning av de intervjuade lärarnas svar, som man inte får i den kvantitativa forskningsmetoden där det inte finns lika stort utrymme för tolkning på grund av hur frågorna ställs (Larsen, 2018, s. 46).

Intervjufrågorna fungerade väldigt väl och gav de svar som forskningsstudiens syfte efterfrågat. Precis som Kihlström (2016) nämner fungerar kvalitativ metod flexibelt vilket gör att frågorna kan anpassas efter förståelsen av lärarnas uppfattningar av kunskapsområdet. Ursprungligen ansåg vi att frågorna var för många till antalet men intervjuerna visade att deras innehåll var lagom och de öppna frågeställningarna gav utförliga svar. Valet att utelämna intervjufrågorna vid utskicket av forskningsfrågorna grundade sig i att lärarna inte skulle få tid på sig att planera och påverka trovärdigheten på sina svar.

Intervjuerna som gjordes via telefon och på plats fungerade mycket väl. Lärarna gav utförliga svar och kunde ställa frågor om de inte förstod frågorna. Svaren i den intervjun som gjordes via mejl var något kortare där en fråga lämnades obesvarad. Detta kan bero på att intervjupersonen inte kunde tala fritt, att hen inte förstod vad vi var ute efter eller att det var tidskrävande att svara på frågorna mer utförligt. I den sistnämnda intervjumetoden kunde vi inte komma in på djupet på samma sätt, som Stukát (2014) betonar. I framtida kvalitativa studier hade intervjuer bara förts på plats eller via telefon för att få mer utförliga svar av deltagarna.

De noetiska och noematiska begreppen inom fenomenografin är komplexa och har en del filosofiska tolkningsaspekter som försvårar användningen av begreppen. Kroksmark menar dock att begreppen ger en tydligare bild av den verkliga undervisningssituationen. Av denna anledning användes begreppen i denna forskningsstudie men med hänsyn till begreppens komplexitet förenklades de till lärarnas upplevda förståelse (noetiska) och lärarnas upplevda undervisning (noematiska). Med begreppen som utgångspunkt i analysen fick vi möjligheten att synliggöra hur samspelet mellan förståelsen för- och undervisningen av kunskapsområdet kan se ut. Elevintervjuer och auskultationer av lärarnas undervisning hade kunnat göras för att validera slutsatserna om undervisningssituationen. Detta gjordes inte på grund av tidsbrist.

Syftet med att intervjua lärare från både friskolor och kommunala skolor var att få en mer nyanserad inblick i hur lärare tolkar och arbetar med kunskapsområdet utifrån beskrivningarna i Lgr22, och inte att undersöka varför tolkningarna och undervisningen skiljer sig åt i olika skolformer. I denna forskningsstudie förekom dessutom inga stora skillnader i denna aspekt och detta har därför inte diskuterats i analysen.

Studiens resultat om hur lärare undervisar och tolkar kunskapsområdet utifrån beskrivningarna i läroplanen ur det fenomenografiska perspektivet är dock begränsat eftersom resultatet är baserat på vad sex lärare har sagt om läroplanen. Resultatet kan därför komma att ändras när fler lärare som har nya uppfattningar eller åsikter om detta tillfrågas (Dahlgren och Johansson, 2019, s. 180).

8.3 Slutsats, implikationer för undervisningen och vidare forskning

Syftet med forskningsstudien var att se hur den svenska skolans sexualundervisning i samhällskunskap för årskurs 4-6 har förändrats sedan tilläggen i den nya läroplanen, *Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr22)*, om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Detta undersöktes genom att föra kvalitativa intervjuer med SO-lärare i årskurs 4-6 och analysera och jämföra deras svar med tidigare forskning. Följande är forskningsfrågorna som studien syftar till att besvara:

1. Hur tolkar och uppfattar SO-lärare för årskurs 4-6 Lgr22:s tillägg om sexualitet, samtycke och relationer?
2. Vad berättar SO-lärare för årskurs 4-6 om ämnesdidaktiska utmaningar kring det nya kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer och hur de hanterar dessa?
3. På vilka sätt kan den nya läroplanens tillägg om sexualitet, samtycke och relationer ha påverkat hur SO-lärare för årskurs 4-6 undervisar kunskapsområdet i samhällskunskap?

Av lärarintervjuerna kan vi dra slutsatsen att de intervjuade lärarna uppfattar tilläggen om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer i Lgr22:s som mer konkreta än det som stod om kunskapsområdet sex- och samlevnad i Lgr11. De nämner dock att kunskapsområdet och begreppen som tillhör kunskapsområdet fortfarande är svåra att tolka, med tanke på att lärarna inte har fått jobba någonting med begreppen under sina lärarutbildningar och att endast en av de intervjuade lärarna har fått fortbildning sedan tilläggen av kunskapsområdet.

Lärarna berättar att det finns flera utmaningar med att undervisa om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer i samhällskunskapen. Något majoriteten av lärarna hade gemensamt var att tidsbrist, osäkerhet kring tolkningar av begrepp samt okunskap om kunskapsområdets olika delar är det som begränsar dem från att undervisa om de olika delarna i samhällskunskapsundervisningen. Lärarna väljer att möta dessa utmaningar genom att använda sig av digitala resurser och elevledda diskussioner där lärarna själva inte är i centrum av undervisningen som förs om kunskapsområdet.

Slutsatsen efter intervjuerna med SO-lärarna var att tidsbrist, avsaknad av kunskap och fortbildning av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer har lett till att det inte har skett någon stor förändring i hur lärarna undervisar kunskapsområdet i samhällskunskapen för årskurs 4-6. Den nyexaminerade läraren kände sig tryggare än de andra lärarna när det kom till sin egen undervisning om kunskapsområdet. Detta kan bero på att läraren kan ha fått jobba mer med Lgr22 under sin

lärarutbildning än de andra lärarna som tog examen innan Lgr22 hade presenterats, en tryggare klassrumsmiljö, elevgruppen eller lärarens bekvämlighet med att undervisa kunskapsområdet.

För att större förändringar i hur kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer i samhällskunskapsundervisningen ska ske anser vi att lärarna behöver få fler fortbildningar i hur de olika begreppen i Lgr22 ska tolkas. De bör få fler konkreta exempel på hur och vad de kan undervisa om samt mer kunskap om kunskapsområdet för att stärka deras säkerhet när de undervisar om kunskapsområdet i samhällskunskapen.

I denna forskningsstudie synliggjordes även några nackdelar med att lärarnas undervisning av kunskapsområdet i samhällskunskap inte är tillräcklig. Lärarna berättar om elever som använder sig av sociala medier för att utbilda sig själva i ämnet och vilka följder detta får. Vissa elever följer konton som främjar kvinnofientliga åsikter och skadliga syn på manliga stereotyper (Lärare 1) medan andra blir uthängda på "expose-konton" utan att veta hur de ska gå tillväga (Lärare 4). Vi anser precis som Unis et al att skolan och lärarna har ett stort ansvar för att utbilda ungdomarna om saker de kan utsättas för via nätet.

I både tidigare forskning och lärarintervjuer framgår det att kvalitén på undervisningen av kunskapsområdet har en betydande roll på elevernas liv och välmående. För att öka kvalitén på undervisningen av kunskapsområdet är det viktigt att förstå hur tilläggen i Lgr22 har påverkat lärarnas undervisning. Bristen på forskning om detta i nuläget stärker denna forskningsstudies relevans. Möjligheter och utvecklingsområden som synliggörs i denna studie ger även en ökad förståelse för hur man kan skapa en tryggare och mer inkluderande skolmiljö för eleverna samt stärka deras engagemang i sin undervisning.

Med forskningsstudiens slutsatser i åtanke skulle det vara intressant att undersöka hur fortbildning kan påverka lärarnas kompetens inom kunskapsområdet. Skulle lärarna bli mer bekväma i sin undervisning och hur skulle detta påverka eleverna? Skulle det finnas någon skillnad på hur lärare med, respektive utan fortbildning undervisar och tolkar läroplanens beskrivningar av kunskapsområdet? I framtida forskning kan man dessutom ha denna forskningsstudie som underlag för att jämföra hur några lärare i Sverige arbetade med kunskapsområdet ett år efter att den nya läroplanen hade släppts och hur de arbetar med läroplanen i framtida forskningens samtid.

Referenser

- Ahrne, G. & Eriksson-Zetterquist, U. (2015). Intervjuer. I: G. Ahrne & P. Svensson (red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 34-54). (2 uppl.). Liber.
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder* (3 uppl.). Liber.
- Ceder, S., Gunnarsson, K., Planting-Bergloo, S., Öhman, L., & Arvola Orlander, A. (2021). *Sexualitet och relationer* (1 uppl.). Studentlitteratur.
- Cohen, J. N., Byers, S. E., & Sears, H. A. (2012). Factors affecting Canadian teachers' willingness to teach sexual health education. *Sex Education*, 12(3), 299-316.
<https://doi.org/10.1080/14681811.2011.615606>
- Dahlgren, L. O. & Johansson K. (2019). Fenomenografi. I: Fejes, A. & Thornberg, R. (red.), *Handbok i kvalitativ analys*. (3 uppl.). Liber.
- Duffy, B., Fotinatos, N., Smith, A., & Burke, J. (2013). Puberty, health and sexual education in Australian regional primary schools: Year 5 and 6 teacher perceptions. *Sex Education*, 13(2), 186-203.
<https://doi.org/10.1080/14681811.2012.678324>
- En ny sexualbrottslagstiftning byggd på frivillighet (2017/18:JuU29). Justitiekommittén.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/betankande/en-ny-sexualbrottslagstiftning-byggd-pa_h501juu29/
- Fejes, A. & Thornberg, R. (2019). *Handbok i kvalitativ analys*. (3 uppl.). Liber.
- Kihlström, S. (2016). Fenomenografi som forskningsansats. I Dimenäs, J. (red.). *Lära till lärare - att utveckla läraryrket - vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. Högskolan i Borås.
- Kroksmark, T. (2007). Fenomenografisk didaktik : En möjlighet. *Didaktisk Tidskrift*, 17(12). Hämtad: 19/12-23
- Larsen, A. K. (2018). *Metod helt enkelt: en introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. (2 uppl.). Gleerups.
- Larsson, S. (2011). *Kvalitativ analys - exemplet fenomenografi*. Studentlitteratur.

Marton, F. (1981). *Phenomenography—Describing Conceptions of the World around Us. Instructional Science*.

Nationellt centrum för kvinnofrid. (2023). *Sexualbrottslagstiftningen*.

<https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/sexuellt-vald/sexualbrottslagstiftningen/>. Hämtad: 29/11-23

Norwald, K. (2022). *Undervisa om sexualitet, samtycke och relationer - integrera i alla ämnen*. (1 uppl.). Gothia kompetens.

Rennstam, J. & Wästerfors, D. (2015). *Från stoff till studie - Om analysarbete i kvalitativ forskning*. (1 uppl.). Studentlitteratur.

Ruin, H. (2020). *Reduktion och reflektion : En inledning till Husserls fenomenologi* (1 uppl.). Hämtad: 18/12-23

Skolinspektionen. (2018). *Sex- och samlevnadsundervisning*.

Skolverket. (2014). *Sex- och samlevnadsundervisning i grundskolans tidigare år* (7000 uppl.).

<https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65b478/1553965926629/pdf3360.pdf>

Skolverket. (2019) *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*.

<https://www.skolverket.se/download/18.35e3960816b708a596c3965/1567674229968/pdf4206.pdf>

Skolverket. (2022a). *Läroplan för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet*.

<https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr22-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet>

Skolverket. (2022b). *Kommentarmaterial till kursplanen i religionskunskap – Grundskolan*.

<https://www.skolverket.se/getFile?file=9799>

Skolverket. (2022c). *Kommentarmaterial till kursplanen i samhällskunskap - Grundskolan*.

<https://www.skolverket.se/getFile?file=9800>

Skolverket. (2023). *Sexualitet, samtycke och relationer*.

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/sexualitet-samtycke-och-relationer>. Hämtad: 28/11-23.

Stukát S. (2014). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap* (2 uppl.). Studentlitteratur.

Stymne, A-C. (2020). *Att bli lärare i SO* (1 uppl.). Liber.

Svensson, L. (1984). *Människobilden i Inom-gruppens forskning: Den Hirande människan*. Göteborgs universitet.

Unis, B., Nilsson, J., & Bjuresäter, K. (2021). Sexual Health Promotion among Swedish Adolescents – Professionals’ Experiences. *International journal of sexual health*, 33(3), 410-425.
19317611.2021.1921893

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiskaprinciper inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.

Walker, R., Drakeley, S., Welch, R., Leahy, D., & Boyle, J. (2020). Teachers’ perspectives of sexual and reproductive health education in primary and secondary schools: a systematic review of qualitative studies. *Sex Education*, 21(6), 627-644. <https://doi.org/10.1080/14681811.2020.184301>.

Bilaga 1

Intervjufrågor

Bakgrundsfrågor:

- Vilken utbildning har du och när gick du den? Vilket ämne undervisar du främst i?
- Vilken årskurs arbetar du i?
- Hur länge har du varit verksam SO-lärare i samhällskunskap?
- Vilka typer av fortbildning har personalen erbjudits om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer?

Översikt:

- På vilka sätt arbetar du i din undervisning med sexualitet, samtycke och relationer inom samhällskunskapsämnet? Exempelvis tematiskt eller ämnesintegrerat.
 - Arbetar ni mer med något av begreppen i kunskapsområdet än ett annat?
- Hur planerar ni undervisningen av kunskapsområdet och vilka deltar i planeringen? Vilka utmaningar finns det i planeringen av kunskapsområdet?

Arbete med läroplanen:

- På vilka sätt ser du en förändring i samhällskunskapsundervisningen efter den nya läroplanen och ändringen om sexualitet, samtycke och relationer?
- På vilka sätt ser du att kursplanen kan vägleda dig i din undervisning om sexualitet, samtycke och relationer i samhällskunskap?
- Vilka utmaningar respektive stöd stöter du på när du ska försöka tolka det som står i läroplanen om sexualitet, samtycke och relationer i samhällskunskapsämnets kapitel?
- Vilka didaktiska verktyg använder du i din undervisning om sexualitet, samtycke och relationer?

Övrigt:

- Vilka faktorer kan ha en inverkan på valet av innehåll i din undervisning av sexualitet, samtycke och relationer i samhällskunskap? Exempelvis elever, föräldrar eller ekonomi.
- På vilka sätt tolkar du att den nya läroplanen är mer relevant för eleverna? Finns det någon koppling mellan elevernas nyfikenhet/engagemang och den nya läroplanen

Bilaga 2

Informerat samtycke

Datum 13/11-23

Till SO-lärare i årskurs 4-6 som undervisar samhällskunskap,

Vi heter Atta Askaner och Alyssa Kipourou och studerar till grundlärare för årskurs 4-6 vid Stockholms universitet. Denna termin skriver vi en uppsats i ämnesdidaktik för samhällskunskap. Syftet är att undersöka hur lärare tolkar den nya läroplanen utifrån ämnet sexualitet, samtycke och relationer. Vi vill intervjua lärare som undervisar i samhällskunskap för att kunna samla resultat inför vår studie.

Materialet kommer att behandlas konfidentiellt, det vill säga att ditt och skolans namn kommer att vara anonyma. Du kan när som helst avbryta deltagandet utan närmare motivering. Det insamlade materialet kommer att sparas på ett säkert sätt under den tid som arbetet pågår och endast att användas i vetenskapligt syfte och inte lämnas ut till utomstående. Stockholms universitet är personuppgiftsansvariga. Om du inte önskar delta i undersökningen respekterar vi naturligtvis det. Vi ber dig fylla i nedanstående talong och lämna den till oss.

Om du har några frågor eller funderingar angående vår intervju, är du välkommen att höra av dig. Våra e-mailadresser är:

- Alyssa.Kipourou@hotmail.com
- attaaskaner01@gmail.com

Hälsningar,

Atta Askaner och Alyssa Kipourou.

Jag vill delta i undersökningen.

Jag vill inte delta i undersökningen.

Lärarens namn:

Stockholms
universitet

Stockholms universitet/Stockholm University
SE-106 91 Stockholm
Telefon/Phone: 08 - 16 20 00
www.su.se

Stockholms
universitet